

boekbespreking

Addie Gerritsen

IS LEZEN BASISVORMING?

Voor mij ligt nr 6 van de 14e jaargang van *Leesgoed*. *Leesgoed* is een tijdschrift over kinderboeken, dat eind 1986 de opvolger werd van *En nu over jeugdliteratuur*. Het blad wordt uitgegeven door het NBLC en verschijnt 6x per jaar. Het is bestemd voor iedereen die belang stelt in jeugd en jeugdliteratuur in de ruimste zin van het woord.

Het hier te bespreken nummer dateert al van december 1987, maar het is interessant in het kader van dit themanummer over Basisvorming.

Het verscheen als voorbereiding op het symposium 'Lezen in de basisvorming', dat op 21 januari 1988 in Tilburg is gehouden.

Als je de — overigens zeer goede — artikelen leest, blijkt al direct in het eerste, 'Lezen in de basisvorming' door Frank de Glas en Piet Mooren, dat er te weinig aandacht is voor het lezen en voor het boek. De schrijvers van het artikel zijn niet de enigen, die dit opmerken. Zij noemen activiteiten van anderen om hier ook iets aan te doen: de Stichting 'Lezen' werd opgericht (NBLC, CPNB, KNUB, NBB), de Buchmesse in Frankfurt had ook leesbevordering als thema en *Boekblad* bracht er een speciaal nummer over uit.

De oorzaak van de problemen rond het lezen van een boek wordt vaak gezocht in de heerschappij van de tv en/of de video. *De Groene* en het tijdschrift *Raster* wijdden er nummers aan.

Gelukkig lees ik ook relativerende opmerkingen: nog nooit eerder hebben boeken van moderne literaire auteurs zulke hoge oplagen bereikt. Ook cijfers over kopen en lenen van boeken geven andere tendensen aan.

Tot slot bespreken De Glas en Mooren een andere didactische benadering, waarbij meer rekening wordt gehouden met de interesses van leerlingen (*Hawinkels Lust en leven*; *Bumper*, *Tikker* en *Diepzee* van Wolters-Noordhoff).

In het artikel 'Twintig procent van de krachtbron' door dezelfde auteurs gaat het om de invulling van de beroemde/beruchte 20% van het totaal aantal uren, de zogenoemde vrije ruimte.

Eerst worden alle bedreigingen van die ruimte opgesomd, samen te vatten in: meer uren voor de reeds bestaande vakken maken de school in de ogen van de schrijvers tot een perfecte leerfabriek. Zij breken een lans voor buitenschools onderwijs en daar valt van alles onder: van het bezoeken van bedrijven tot het bijwonen van toneelstukken. De schrijvers zijn realistisch genoeg om te zien dat dit in de school aanleiding kan zijn tot spanningen tussen onderwijs en vormen van culturele educatie, maar ook tot spanningen tussen leraren, want ieder wil die 'vrije' ruimte wel hebben.

'Een lubberiaans rapport', auteur Kees van Rees, behandelt de vraag of educatieve uitgeverijen zich iets aantrekken van discussies en ontwikkelingen in het lesonderwijs. Op een bijeenkomst van vertegenwoordigers van verschillende uitgeverijen werd deze vraag bevestigend beantwoord, terwijl er meteen aan werd toegevoegd dat er een duidelijke tweedeling bestaat tussen lbo/mavo enerzijds en mavo/havo/vwo anderzijds.

Bij grote uitgeverijen, verenigd in de GEU, wordt vrij consequent onderzoek gedaan naar de situatie in het onderwijs en hoe dat te vertalen in nieuw onderwijsleermateriaal. Het gebeurt daarom bijna nooit dat een bepaalde vernieuwingstendens ineens een groot marktaandeel krijgt. Veranderingen treden op vanuit het midden, vanuit de praktijk: langzame verschuivingen dus.

Een van de deelnemers aan het gesprek deed in dit verband een aanvechtbare uitspraak: 'Een uitgever moet excellente leermiddelen maken en dat betekent gebruiksvriendelijke leermiddelen voor leraren en leerlingen. Daarbij moet hij zich verstaan met de markt, omdat hij anders slechte en onverkoopbare leermiddelen maakt. En wat niet verkoopt is slecht.'

Consequent doorgeredeneerd zou dat er volgens mij op neerkomen, dat methodes die hoofdzakelijk bestaan uit oefeningen met invullen, aanvullen en zoekvragen, maar die heel veel worden gebruikt, automatisch goede methodes zouden zijn. Daar valt nogal wat op af te dingen, denk ik zo.

Op de vraag aan de uitgevers naar de gevolgen van de invoering van de basisvorming en de mogelijkheden om door hun uitgaven het onderwijs te helpen veranderingsprocessen op gang te brengen, komt er voor het onderwijsveld een teleurstellend antwoord: Er zal niet veel veranderen; de vrije ruimte zal goeddeels gebruikt worden om het aantal uren per vak zoveel mogelijk te laten overeenkomen met het huidige aantal en als de inhoud van de vakken verandert, vergt dat bovendien nog eens een gigantische nascholing voor docenten.

De uitgevers spelen daar een volgende rol in, want een onderwijsverandering is in Nederland alleen maar door te voeren na een langdurig en zorgvuldig voorbereidingsproces.

Het antwoord op de vraag naar de ideale Moedertaalmethode is ook al niet moedgevend.

Men is wel van mening, dat er aansluiting moet zijn met de lees- en leefwereld van de kinderen, maar docenten zullen dat leesmateriaal (*Piet Prins*, *Kameleon* en *Arendsoog* bijvoorbeeld; gebleken uit onderzoek) niet accepteren in hun methode. Dus moet je, aldus de uitgevers, eigenlijk aan de voorwaarden van docenten sleutelen.

Van 'Vorming en lezen in moderne talen' door Maria Oud-de Glas spreekt de titel voor zichzelf. In het kader van Nederlands in de basisvorming laat ik het buiten beschouwing.

'Lezen en allochtone leerlingen', geschreven door Sabina de Jong, levert kritiek op het standpunt van de WRR, dat allochtonen hun eventuele achterstand alleen kunnen inhalen door hen de volledige basisvorming te geven. Hiermee wordt geen recht gedaan aan de gi-

gantische problemen die migrantenkinderen ondervinden. Een heel belangrijk feit is namelijk, dat voor deze leerlingen, ook als ze in Nederland zijn geboren, Nederlands voor het grootste deel de tweede taal blijft. En daar wordt veel te weinig rekening mee gehouden. De ontwikkelingen van het bibliotheekbeleid worden geschetst om na te gaan wat de jeugdbibliotheek voor deze kinderen kan doen. Het artikel eindigt met vijf stellingen ten aanzien van de materiaalvoorziening van allochtonen.

Het artikel 'Hoe trof hij haar aan?' van Jacques Vos heeft als ondertitel 'Een rondje didactiek'.

De schrijver heeft grote zorgen als het gaat om de didactiek van het lezen. Het aantal studenten dat in de tweede fase tot de lerarenopleiding wordt toegelaten, is klein; in de vakbladen wordt weinig meer geschreven over literatuur. Hij noemt dat een windstilte, die misschien te verklaren is door de nadruk op communiceren.

Daarna bespreekt Vos de visie van Boland en Anker, neergelegd in *Jeugdboeken in de klas* en het project 'Werken met boeken' van de SLO. Hij noemt dat stormpjes in de vakdidactiek en eindigt dan met de visie van Wam de Moor: 'Er is sprake van echt onderwijs wanneer door een integratie van tekstervaring en tekstbestudering de eenzijdige subjectieve beleving wordt opgeheven.'

Wie een indruk wil krijgen van de kennis van docenten Nederlands op het gebied van jeugdliteratuur kan terecht bij het artikel van Max Verbeek, 'Kleine Wapper en Lange Sofie'. De schrijver volstaat met het noemen van titels en soms schrijvers, die de geënquêteerde docenten hem noemen, zonder commentaar. Ik ook: geen commentaar.

Verder een bespreking van *Waarom zou je lezen?* van Saskia Tellegen en Ineke Catsburg. Tot slot zijn er de vaste rubrieken 'Basisgeleterdheid', 'Beluisterd en bekeken', 'Goed gelezen' en 'Uit de tijdschriften'. In de eerstgenoemde rubriek worden besproken *Leesmoeilijkheden in het Voortgezet Onderwijs*, *Schoolboeken lezen*, *Basisvorming in onderwijskundige optiek*, *Onderwijs in heterogene groepen* en het verslagboek van de conferentie 'Basisvorming in de basisschool'.

Abonnementen, incl. BTW en verzendkosten, f 45,90. Bestellingen richten aan NBLC, afd. abonnementen, Postbus 93054, 2509 AB Den Haag. Bestelnummer 98051.

aankondigingen

**Beter omgaan met heterogeniteit in klas en school.
Een nieuw APS-project voor het volgende cursusjaar**

Succesvol leren

Lijflijke aanwezigheid van leerlingen garandeert niet dat ze actief aan het leren zijn.

Hoe zou de actieve leertijd van een leerling in de les vergroot kunnen worden? En hoe kan het rendement van die leertijd verhoogd worden?

Het APS start komend schooljaar een project, waar deze thematiek op zeer praktische wijze op school kan worden uitgewerkt (lbo tot en met vwo).

Scholen die mee doen, krijgen gedurende drie jaren tussen de tien en vijftien dagen begeleiding per jaar. Daarnaast wordt in de school een aantal studiedagen en trainingen voor schoolleiding, werkgroep- of stafleden en de vaste contactpersonen georganiseerd.

Bij de begeleiding hoort overigens ook het mee organiseren en geven van studiedagen en trainingsbijeenkomsten op de school voor de docenten.

De scholen die mee doen, zullen het kernthema 'Beter omgaan met heterogeniteit' kiezen. Zij dienen in hun organisatie een vaste contactpersoon en een staf of werkgroep te hebben, die mee kan denken over de toepassing van het thema in de school. Ook zal de school een beperkt deel van de kosten van de intensieve APS-begeleiding op zich moeten nemen.

School en APS zullen een en ander in een contract vastleggen, zodat helder is wat de onderlinge verwachtingen zijn. Elk jaar zal het contract geëvalueerd worden.

De manier van werken in de school zal gericht zijn op het vergroten van de succesvolle leertijd van leerlingen. De benadering zal daarbij zeer praktisch zijn. De aanpak is gericht op behoeften of knelpunten die de docenten in de klassen ervaren en op het oplossen daarvan met behulp van studie- of trainingsbijeenkomsten, eventueel ondersteund door lesobservaties.

Aparte aandacht is er voor de staf/werkgroep, de contactpersoon en de schoolleiding. Voor hen worden apart studiedagen georganiseerd naast de aandacht die er in de school voor hen zal zijn.

Meer informatie is te verkrijgen door contact op te

nemen met het APS, telefoon 020 — 44 18 15. Gaarne vragen naar Sebo Ebbens of Hiske Alting, liefst op maandag. Als geen van beiden aanwezig is, kunt u uw telefoonnummer achterlaten bij Hella de Boer. Binnen twee dagen wordt u dan teruggebeld.

Vaktaal

De Landelijke Vereniging van Neerlandici geeft het tijdschrift *Vaktaal* uit. Het verschijnt gemiddeld vier keer per jaar. De redactie heeft het voornemen in 1989 themanummers uit te brengen. Redactie en correspondenten zijn betrokken bij verschillende universiteiten in Nederland.

Vaktaal 1988/4 biedt naast de vaste rubrieken een aantal korte artikelen onder drie noemers: 'Werktaal', 'Uit de faculteiten' en 'Ontwikkelingen in de Neerlandistiek'.

Leden van de LVVN krijgen het blad gratis toegestuurd. Het lidmaatschap bedraagt f 35,—; voor studenten f 20,—. Voorwaarde is het bezitten van een eerstegraads bevoegdheid Nederlands of afgestudeerd zijn in de Neerlandistiek. Indien u niet aan de vereisten voldoet, kunt u *Vaktaal* voor f 15,— ontvangen.

Tijdschrift over onderwijs en educatie voor Molukkers

In december 1988 verscheen het eerste nummer van *Timbang*, een tijdschrift uitgegeven door het Steunpunt Edukatie Molukkers.

Het blad is bedoeld voor onderwijsgeevenden met Molukse leerlingen, van basisschool tot basiseducatie. De afdeling achtergronden bevat de rubrieken opvoeding, leerplan, en beleid. De praktijkrubrieken zijn: basiseducatie, basisonderwijs, en onderwijs in Molukse taal en cultuur. Verder is in dit nummer een compleet Maleisstalig prentenboek opgenomen. De redactie stelt zich ten doel, praktische handreikingen te bieden (inclusief concreet lesmateriaal) en daarnaast een spreekbuis te zijn van theoretische ontwikkelingen. De eindredactie is in handen van Hans Straver.

Timbang zal vier keer per jaar verschijnen. Een jaaronnemen kost f 24,— (voor 1989 is de jaarprijs f 18,—). Besteladres: Steunpunt Edukatie Molukkers, Postbus 13375, 3507 LJ Utrecht.

Serie Basisvorming

Uitgeverij Martinus Nijhoff brengt de serie *Basisvorming* op de markt, die inspeelt op de ontwikkelingen rondom de basisvorming. De serie bestaat uit 15 vakgerichte deeltjes, die zowel informatief als opiniërend van karakter zijn. De docent kan hierin lezen hoe de ontwikkelingen op zijn of haar vakgebied gestalte kunnen gaan krijgen. Naast deze vakspecifieke deeltjes verschijnt er een deel *Basisvorming algemeen*, een deel *Differentiatie*, en ten slotte een